

GENİŞLEMENİN DÖNÜŞÜ

Büyükelçi (E) Selim Yenel,
Global İlişkiler Forumu İcra Komitesi Başkanı

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali uluslararası ilişkilerde bir dönüm noktası olmasının yanı sıra beklenmeyen bazı fırsatları da beraberinde getirdi. Sırasıyla 23 – 24 Haziran ve 29 – 30 Haziran tarihlerinde yapılacak Avrupa Birliği ve NATO Zirvelerinde genişleme gündemin ana tartışma konusu olacak. Her iki kurumda buna hem destek veren, hem karşı gelen var.

AB en son dokuz yıl önce, NATO ise sadece iki yıl önce genişledi. Ancak son genişlemelerin hiçbiri bu kadar fazla tartışma ve belirsizlik yaratmadı.

Başkan Putin Avrupa'nın sınırlarını değiştirmeye çalışırken, kıtanın safları Rusya'ya karşı birleşiyor.

Rus saldırganlığının beklenmeyen yan etkileri

Gündemdeki ülkelerin üyelik için ne umutları, ne de yakın zamana kadar böyle bir ilgileri vardı. AB'nin Doğu Ortaklığı'nın üyeleri olan Ukrayna, Moldova ve Gürcistan, Brüksel'in genişleme radarında bile değildi. Rus işgali ve Ukrayna'nın cesur direnişi, Moskova'nın Moldova'ya ve Baltıklara yönelik tehdidi, daha önceki tüm algıları geçersiz kıldı. Fransa ve Almanya da dahil olmak üzere birçok AB üyesinin desteğiyle geçen hafta Avrupa Komisyonu yeşil ışık yaktı ve Ukrayna ve Moldova'ya aday statüsü ve Gürcistan'a Avrupa perspektifi verilmesini önerdi. Üyelik kriterlerini azaltmak istemeyen birkaç üyenin itirazı olsa bile, bu tavsiyeler şüphesiz AB Zirvesinde kabul edilecektir.

Adaylığın önemi esasta kayda değer değişiklik yaratmaktan ziyade semboliktir. Her iki ülkenin de AB'ye ne zaman katılacakları şimdiden kestirilemese de on yıllar alması şaşırtıcı olmayacaktır. Avrupa Komisyonu, muhtemelen Avrupa ile coğrafi bağlantısının zaman zaman sorgulandığı bir diğer aday olan Türkiye'nin doğusunda yer alan Gürcistan'a aday statüsünü vermenin uygun olmayacağını düşündü. Bununla birlikte, Türkiye'ye aday olmadan önce bir Avrupa Stratejisi verildiği için bu durum gelecekte değişebilir.

Rusya için Ukrayna'nın AB üyeliği, NATO üyeliği kadar rahatsız edici değil. Görünen o ki AB'ye mensup olmak, NATO üyeliği kadar güvenlik sağlamıyor. Bu durum, ne yazık ki 1995'ten beri AB üyesi olan Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya üyelik için başvurularıyla doğrulandı. Rusya'nın işgali ve Putin'in yeni bir Rus imparatorluğu

kurma hayali, bu iki ülkeyi NATO'ya doğru itiverdi. İttifaka üyelik bu ülkelerde geçmişte zaman zaman tartışılmış olsa da, tartışmalar çoğunlukla akademikti ve hiçbir zaman büyük bir halk desteği görmedi.

Şimdiye kadar NATO üyeliği gerçekten de dış güçlerin saldırganlığına karşı bir koruma sağlamıştır. Gündemdeki tartışma, Ukrayna ve Gürcistan'ın 2008'deki Bükreş NATO Zirvesi'nde katılım müzakerelerine davet edilmiş olsalardı, bunun Rusya'nın saldırısını engelleyip engellememiş olacağı yönünde. Zamanında bunun gerçekleşmesine öncelikle karşı çıkan Almanya ve Fransa'nın şimdi AB adaylığını desteklemelerinin durumu tevil etmeye çalışıyor olmaları şeklinde değerlendirilebilir.

Finlandiya ve İsveç, ittifaka anlamlı katkılarda bulunma olasılığının yanı sıra, kusursuz demokratik yapılarına sahip, tartışma gerektirmeyen ülkeler olmalarına rağmen, şimdi beklenmedik bir duvara çarptılar.

Türkiye, her iki ülkeyi de silah ambargolarından ve tüm AB üyeleri tarafından terör örgütü olarak kabul edilen PKK'ya desteklerinden dolayı sorumlu tutuyor. Türkiye, NATO üyeliğini kabul etmek için şartlar koyarak çıtayı yükseltti. Çözüm için müzakereler sürüyor. Türkiye'nin dış ilişkilerindeki öngörülemezliği ve ekonomik sıkıntıları, Madrid NATO Zirvesi'nde bir karara varmayı belirsiz kılıyor. Zirvelerde kararların son dakikada alındığı birçok durum oldu ama bir sonuç alınmasa bile pek bir şey değişmeyecek. Birleşik Krallık, Finlandiya ve İsveç'e yönelik herhangi bir saldırıya karşı güvenlik garantisi verdi ve Rusya Ukrayna'da bataklığa saplandığı sürece, acil bir tehdit bulunmamaktadır. Sonuç olarak, bir kararın ertelenmesinin gerçek anlamda pek bir önemi olmayacaktır. Zaten er veya geç bir anlaşmaya varılacaktır.

Genişleme yorgunluğu öldü, yaşasın genişleme

Böylece yıllardır genişleme yorgunluğunun tartışıldığı bir ortamda, Rusya genişlemeye yeni bir canlılık kazandırdı. Aynı zamanda bu kadar çok ülkenin yeni bir toplulukta/oluşumda yer almaları konusunda bir tartışma başladı. AB'nin karar alma sisteminin değiştirilip değiştirilmeyeceği, nasıl değiştirileceği ve yeni üyeler kazandırılacağı konusunda on yıllar boyunca birçok tartışma yapıldı. İki viteslilik, iki aşamalı, değişik geometri, *à-la-carte* Avrupa gibi kavramlar yeni olmayıp, birçok düşünce kuruluşları ile ve bazı AB başkentlerinde tekrar ele alındıkları görülüyor. Fransa Cumhurbaşkanı Macron, 9 Mayıs Avrupa Günü münasebetiyle Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada, AB üyeleri ve AB üyesi olmayan ülkeleri içerecek bir "Avrupa Siyasi Topluluğu"ndan söz etti. Ayrıntılandırılmayan ve sadece genel hatlarıyla açıklanan bu fikre göre, örneğin Ukrayna'nın AB üyelik süreci uzun süreceği için bir ara formül olarak sunulmaktadır.

Balkanlar'da AB'ye üyelik süreci durmuştur. Karadağ, katılım müzakerelerinde en ileri ülke olmasına rağmen, AB müzakereleri sürekli geciktiriyor. Sırbistan, Kosova ile ilişkisinin üstesinden gelmekte zorlanıyor. Sırbistan'ın Kosova'yı tanımaması, katılım yolunda herhangi bir ilerlemeyi engelleyecektir. Kuzey Makedonya uzun yıllardan

sonra Yunanistan ile sorunlarını çözerken bu kez Bulgaristan ile karşı karşıyadır. Arnavutluk'a 2014 yılında aday statüsü verilmesine rağmen Üsküp ile birlikte değerlendirildiğinden üyelik müzakereleri henüz başlamadı. Şimdi AB Zirvesi öncesinde bu ülkelerle en üst düzeyde bir araya gelinmesi öngörülmektedir. AB'ye olan ilgilerini sürdürmeye ikna olup olmayacakları, toplantıda duyduklarına bağlı olacaktır.

Güvenlik kaygılarının beklenmedik şekilde ortaya çıkmasıyla birlikte, AB ile ilişkileri belirsiz olan ülkelerin katılabileceği yeni bir yapının oluşturulması herkesin çıkarınadır. Bu, adayların sadece güvenlikleri ve stratejik önemleri nedeniyle yeni bir oluşuma dahil edilmeleri gerektiği anlamına gelmez. Nihayetinde birlik olmanın esas nedeni, demokrasi, ifade özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü gibi temel değerlerin benimsenmesidir. Putin'den arındırıldıktan sonra Rusya'nın bile bir gün böyle bir oluşuma katılması mümkün olabilir.

Toparlanan yeni bir Avrupa mı?

Siyasi tıkanmalar nedeniyle Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların rolü azaldıkça, bölgesel veya geçici kuruluşlar daha fazla önem kazanıyor. Soğuk Savaş sırasında ülkelerin hangi tarafta olmalarının sağladığı belirginlik artık sona erdi ve gelecek giderek daha çapraşık görünüyor. ABD, 2024'teki Başkanlık seçimlerinden sonra izolasyona geri dönebilir. Söylemlerine rağmen Çin'in tutumu tehditkâr olabilir. Rusya'nın saldırganlığının ise ne zaman duracağı bilinmiyor.

Çoğunlukla askeri güvenlikle ilgili olan tüm bu kaygılara ek olarak, hepimiz iklim değişikliği, aşırı enerji fiyatları, yüksek enflasyon, gıda güvenliği sorunları, göç ve yeni ticaret engelleri tehdidi ve küresel sağlık sorunları ile karşı karşıyayız. Gençliğin politik ilgisizliğini de buna dahil edebiliriz. İster beğenin ister beğenmeyin, küreselleşme bir olgu olup, herhangi bir konuda etkileri anında hissedilebilir. Bir zamanlar kitlelere bilgi sağlama aracı olarak alkışlanan internet ve dijitalleşme, artık hemen hemen her konuda dezenformasyonun yayılmasıyla birlikte ek bir tehdit olarak görülüyor.

Kuralları ve hedefleri farklılık gösterse bile geleceğin belirsizliği NATO ve Avrupa Birliği'nin yakınlaşması için yeterli neden sağlıyor. AB, birkaç ay önce bir Stratejik Pusula yayınladı. NATO, Madrid'de Stratejik Konseptini kabul edecek. Bunların birbirlerini tamamlamaları yararlı olur. Ancak bazı ülkeler her iki kuruma da üye olmadığından bu tür bir iş birliği engellenebilir. Bu işlevi sağlayabilecek bir mekanizmanın oluşturulması gerekiyor. Rus işgali birçok ülke ve kurumu uyuşukluktan kurtarıp yeni bir ivme kazandırdı. Bu fırsatı kullanmanın ve geleceği ele geçirmenin tam zamanı. Avrupa küresel bir oyuncu olacak ve ciddiye alınacaksa, tüm Avrupa ülkeleri tarafından ortak bir zemine ulaşmak için kapsamlı bir tartışmanın yapılması şarttır. Ortak tehditler arttıkça herkesle birlikte, herkes için diyalog gerçekleştirmek çok önemli hale geliyor.